

Konflik Etnik di Afrika : Cabaran Hubungan Luar Malaysia di Alaf ke 21

Oleh

Mohd Fo'ad Sakdan
Sekolah Pembangunan Sosial
Universiti Utara Malaysia

Pembentangan

Seminar Hal Ehwal Antarabangsa
Hubungan Luar Malaysia: Masalah dan Prospek alaf ke 21
17 – 18 Oktober 1998

h

Pengenalan

Ketika persidangan pertama Majlis Perdagangan Malaysia di Kuala Lumpur, pada 28 Februari 1991, Perdana Menteri Malaysia telah mencetuskan idea untuk membawa negara mencapai matlamat membangunkan Malaysia menjadi Negara Perindustrian. Dalam kontek ini rakyat Malaysia yang dilahirkan hari ini dan pada tahun-tahun akan datang akan menjadi generasi terakhir warganegara yang tinggal di negara yang digelar 'membangun'. Matlamat utama yang patut ditujui ialah Malaysia yang menjadi negara maju sepenuhnya menjelang tahun 2020.

Sejajar dengan hasrat tersebut, kerajaan telahpun mengorak beberapa langkah yang wajar. Antara yang paling ketara ialah meluaskan lagi pengaruh serta menonjolkan keupayaan negara di dalam dan luar negara. Ini dilakukan bukan sahaja melalui saluran politik bahkan juga dengan menggunakan kekuatan ekonomi. Melalui kemajuan ekonomi yang pesat (sebelum gawat) terutamanya pada tahun 1994 hingga 1997, salah satu langkah drastik yang telah dilakukan oleh kerajaan ialah dengan mendorong syarikat-syarikat korporat mengembang luaskan pasaran aktiviti mereka di negara luar. Ini meliputi negara-negara di kawasan asia pasifik, negara-negara balkan dan juga Afrika. Di Afrika sahaja jumlah pelaburan syarikat-syarikat ini merangkumi hampir lima billion. Antara syarikat-syarikat yang telah melabur di Afrika adalah seperti jadual berikut:

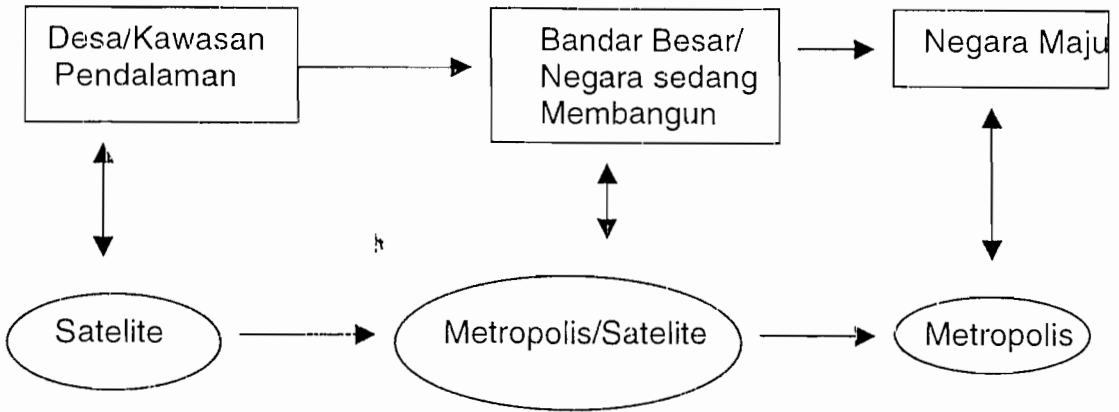
Jadual 1: Pelaburan Malaysia di Negara-negara Afrika

Syarikat Malaysia	Pelaburan	Nilai
Telekom Malaysia Bhd.	1. Ghana Telecommunication Co. Ltd 2. Sotelgul, Republic Guinea 3. Telkom SA, Afrika Selatan	AS\$38 juta AS\$45 juta RM1.2 billion
Petronas Berhad	SA Eugen di Afrika Selatan	AS\$436 juta
Mechmar Corp. Berhad	IPP Tanzania	AS\$140 juta
Country Heihgt Group	Resort dan Perumahan	AS\$5 juta
Killinghall (M) Bhd.	Southern Bank Afrika Ltd.	50 juta Rand
Serting Group	Hotel Lady Hamilton, Capetown	AS\$1billion
Renong Berhad	Durban Point	AS\$1 billion
Business Focus bhd.	1. Hotel Sandton Hilton 2. Hotel di Ghana 3. Tema Shipyard, Ghana 4. Mozambique Ports dan Railway	RM 294 juta US\$950 juta

Sekiranya diteliti secara teori yang diutarakan oleh A.G. Frank dalam 'Pembangunan dan Kemunduran', langkah yang diambil oleh kerajaan dengan mendorong syarikat-syarikat melabur di luar terutama di negara-negara mundur dan negara yang sedang membangun adalah merupakan strategi jangka panjang yang baik.

Dalam usaha menjadi negara maju, negara tidak mampu untuk terus bergantung harap kepada kuasa-kuasa kolonialisma tradisi sahaja seperti Britain di samping kuasa besar yang lain seperti Amerika Syarikat, Perancis, Jepun dan Jerman dalam meningkatkan 'pasaran' serta memperolehi teknologi baru. Kongkongan yang berterus ini sebenarnya hanya akan menjadi Malaysia terus dibelenggu sebagai negara 'satelite' yang manja atau terus dimundurkan. Justeru pemecahan kongkongan tersebut perlu dilakukan dengan membina sendiri negara-negara yang boleh diistilahkan sebagai satelite kepada Malaysia. Lantaran itu pelaburan yang dilakukan di negara-negara di Afrika tersebut diharap menjadi mangkin kepada pembinaan tahap Metropolis.

Hubungan Metropolis dan Satelite

Konflik Etnik Di Afrika

Etnik merupakan 'Substate actor' yang tidak kurang pentingnya dalam percaturan politik antarabangsa. Mengikut Dimostenis Yagcioglu (1996) terdapat lebih kurang 5,000 etnik yang dikenali pada masa kini. Daripada jumlah tersebut Gurr (1990) mentafsirkan 268 etnik terlibat aktif dengan konflik etnik yang melibatkan lebih 20 buah negara. Kesemua konflik yang berlaku adalah antara etnik yang berbeza kecuali di Ireland dan Korea yang bersifat homogeneous.

Di Afrika, konflik etnik yang berlaku kerap didorong oleh perbezaan antara etnik majoriti dan minoriti. Antara faktor yang menyebabkan konflik etnik ini mengikut Dimostenis (1996) dari persepsi etnik minoriti ialah tiadanya pengiktirafan yang diberikan, Kepercayaan dan tanah, kurangnya peluang-peluang untuk pembangunan dan merasai mereka sentiasa terancam dari segi keselamatan. Manakala etnik majoriti pula merasakan etnik minoriti ini kelompok yang sentiasa mendatangkan ancaman kepada negara terutama apabila mereka bersetongkol dengan kelompok mereka dari negara jiran. Jadual berikut menunjukkan konflik etnik yang berlaku di Afrika masa kini dan jumlah mereka yang terkorban akibat daripada konflik tersebut.

Jadual 1: Negara dan Etnik yang terlibat dengan Konflik di Afrika

Negara	Etnik	Jumlah 1995 (000)	%
Angola	Bakongo	1540	0.13
	Ovinmundu	4100	0.37
	Cabinda	175	0.01
Bostwana	San Bushman	52	0.03
Burundi	Hutus	5400	0.85
	Tutsis	900	0.14
Cameroon	Kirdi	1540	0.1097
	Westerness	2800	0.1995
	Bamileke	3800	0.2720
Chad	Southherness	2900	0.456
Djibouti	Afars	150	0.2935
Eritrea	Afars	150	0.04
Ethiopia	Afars	2700	0.0491
	Oromo	18300	0.3327
	Somalis	2500	0.0455
	Tigreaneth	5100	0.0927
	Amhara	16000	0.2909
Ghana	Ashanti	4950	0.28
	Ewe	2300	0.13
	Mossidagombia	4420	0.25
Guinea	Fulani	2800	0.4179
	Malinke	2300	0.3433
	Susu	1300	0.194
Kenya	Kikuyu	6100	0.2103
	Luo	4100	0.1414
	Maasai	440	0.0152

	Kalenjin	3200	0.1103
	Luhya	3800	0.131
	Kishi	1700	0.0586
Madagascar	Merina	3694	0.261
Mali	Tukreg	540	0.05
Mauritania	Black Moors	815	0.3495
	Kewri	816	0.3497
Namibia	Europeans	84	0.0498
	San Bushmen	35	0.0207
	Basters	42	0.0249
Niger	Tuareg	1272	0.1398
Nigeria	Ibo	20000	0.1576
	Ogoni	550	0.0043
	Yoruba	25000	0.197
Rwanda	Tutsis	1045	0.19
	Hutus	440	0.8
Senegal	Diolas in Casamance	870	0.1037
Sierra Leone	Creoles	140	0.0299
	Limba	475	0.1
	Mende	1570	0.3305
	Temne	1570	0.3305
Somalia	Issaq	2545	0.25
South Africa	Xhosa	7100	0.169
	Asians	1180	0.028
	Coloreds	3600	0.0857
	Europeans	6370	0.1516
	Zulu	9240	0.22
Sudan	Southerness	7225	0.25
Togo	Ewe	1840	0.4444
	Kabre	920	0.2222

Uganda	Acholi	820	0.04
	Baganda	3260	0.1598
Zaire	Luba	2630	0.06
	<i>Lunda, Yeke</i>	2700	0.0616
	Banyarwandans	2000	0.0456
	Ngbandi	880	0.02
	Bemba	3470	0.3699
	Lozi	655	0.0699
Zimbabwe	Europeans	100	0.0087
	Ndebele ^h	1725	0.15

Jadual 2: Jumlah korban konflik etnik

Negara	Tahun mula konflik	Mangsa sebelum 1990	Mangsa Pada tahun		
			1992	1993	1994
AFRICA/TOTAL		1,300,000 – 1,600,000	>122,000	>190,000	>330,000 – 630,000
Algeria	1992	-	600 – 2,000	2,000 – 3,000	2,500
Angola	1979	>250,000	>10,000	>20,000	100,000
Burundi	1963/1993(1)	-	-	>100,000	>1,000
Chad	1985(2)	28,000	300 – 600	-	-
Ethiopia	1961	100,000(3)	-	-	-
Liberia	1989	n.a.	4,000 – 5,000	20,000 – 50,000	20,000
Mozambique	1976	600,000 – 900,000	100,000 (4)	-	-
Rwanda	1959/91	n.a.	-	1,000 3,500	200,222 – 500,000
Somalia	1991	-	1,000 – 4,000	>6,000 (5)	n.a.
South Africa	1984	4,750	3,500	3,000 – 4,500	>3,000
Sudan	1983	250,000	n.a.	>6,000	n.a.
Uganda	1981	100,000 – 110,000	-	-	-
Western Sahara	1975	15,000	500	-	-

Selaras dengan objektif kajian kertas kerja ini tumpukan secara teliti diberikan kepada negara-negara yang telah membina hubungan 'kerajaan dan korporat' antara Afrika dan Malaysia! Negara tersebut merangkumi Republik Guinea, Ghana, Monzambique, Tanzania dan Afrika Selatan.

Republik Guinea

Republik Guinea mempunyai keluasan 245,860 kilometer persegi dengan jumlah penduduk seramai 6.7 juta. 95 peratus penduduknya adalah beragama Islam dan selebihnya berpegang kepada ajaran tradisional. Semenjak memperolehi kemerdekaan daripada Perancis pada tahun 1958 sehingga 1984 politik di negara ini dikatakan stabil di bawah pemerintahan Ahmad Sekou Toure (etnik Malinke). Selepas dari itu Guinea telah berhadapan dengan pelbagai konflik etnik terutamanya di kalangan etnik utama Fulani, Malinke dan Susu. Etnik Malinke yang meliputi 34 peratus daripada keseluruhan penduduk telah banyak menerima 'special status' semenjak zaman penjajah jika berbanding dengan etnik lain. Ini menimbulkan rasa tidak puas hati di kalangan etnik lain yang bilangan mereka tidak jauh bezanya jika dibandingkan dengan etnik Malinke. Percubaan rampas kuasa pertama telah berlaku pada pemerintahan Major General Lansana Conte yang juga dari keturunan Malinke. Sehingga tahun 1997, Guinea telah berhadapan dengan berbagai pertentangan dari golongan etnik lain. Antara rusuhan etnik yang terbesar ialah pada 29 Oktober 1989 yang menyebabkan enam orang terbunuh di Labe. Seterusnya pada 28 – 29 September 1993 yang telah membunuh 63 orang dan mencederakan 405 orang di Boke. Kesukaran yang ketara dalam mengatasi masalah konflik etnik di Guinea ialah wujudnya penempatan yang ketara di antara etnik. Etnik Fulani bertumpu di Fouta Djallon, Malinke di Utara Guinea dan Susu (Kissi, Loma dan Kpelle) di kawasan hutan (luarbandar). Kekuatan yang dimiliki oleh Malinke ialah keupayaannya menguasai bahasa Perancis dan kuasa tentera.

Ghana

Ghana merupakan negara Afrika pertama (the first black African state) yang mendapat kemerdekaan daripada British pada tahun 1957 di bawah pimpinan Kwame Nkrumah. Semenjak dari awal kemerdekaannya Ghana sentiasa berhadapan dengan konflik etnik yang tidak putus-putus hinggalah kini. Terdapat pelbagai etnik yang wujud di Ghana. Antara yang dominan ialah Mossi-Dagomba (16 peratus daripada jumlah penduduk seramai 17,685,000 orang), Ashanti, Ewe, Fanti, Ga dan Konkomba (Saaka 1994). Tampok pemerintahan di Ghana juga kerap bertukar mengikut etnik. Bermula dari Kwame Nkrumah dari etnik Ashanti, kemudiannya diganti oleh General Emmanuel Kotoka (1966 dari etnik Ewe dan dibunuh pada 1967).

Pemimpin	Etnik	Tahun
Kwame	Ashanti	1957 – 1966
Emmanuel Kotoka	Ewe	1967
Ya Na	Dagomba	1969
K.A. Gbedemah	Ewe	Sept. 1969
Ignatius Acheampong	Ashanti	1972
General Fred Akuffo	Ashanti	1978
Flt.Lt. Jerry Rawlings	Ewe	1979
Hilla Limann	Ewe	1979
Flt. Lt. Jerry Rawling	Ewe	1981

Pertikaian antara etnik di Ghana adalah suatu perkara biasa. Sehingga 1994 adalah dianggarkan 2000 orang terbunuh akibat pertikaian etnik, 150,000 menjadi pelarian, beratus-ratus kampung (hundred villages) dan ladang telah musnah. Cabaran utama dalam konflik di Ghana ialah wujudnya penarikan diri sesuatu etnik dari 'negara' sekiranya mereka tidak berpusat hati dengan kaedah pemerintah etnik lain. Ini pernah dilakukan oleh etnik Ewe dan Ashanti. Selain daripada itu tiadanya etnik yang mempunyai majoriti yang besar juga menjadikan pemerintahan sesuatu etnik menjadi tidak stabil dan mudah digulingkan oleh etnik yang lain.

Afrika Selatan

Afrika Selatan mempunyai penduduk seramai 45,095,459 dengan pecahan 75.2 peratus terdiri daripada kulit hitam, 13.6 peratus putih, 8.6 peratus campuran dan 2.6 peratus India. Daripada 75.2 kulit hitam, ia boleh dipecahkan kepada beberapa etnik utama iaitu Zulus, Xhosa dan Swazi. Etnik Zulu (juga dikenali dengan KwaZulu-Natal) merupakan jumlah yang terbesar iaitu lapan juta. Etnik ini mempunyai raja mereka sendiri iaitu Zwelithini ke 8, manakala pemimpin politiknya ialah Mangosuthu Buthelezi yang juga menerajui parti Inkatha Freedom Party (IFP).

Manakala etnik kedua (kulit hitam) yang terbesar ialah etnik Xhosa yang mempunyai tujuh juta orang. Etnik ini merupakan penyokong terbesar parti African National Congress (ANC) yang diasaskan pada 1923. Parti ini dipimpin oleh Nelson Mandela.

Pertelingkahan antara kedua etnik utama ini dikatakan bermula pada tahun 1984 apabila setiap daripada etnik cuba untuk meneraju tampok pemerintahan. Sehingga 1994 jumlah mereka yang terkorban akibat pertembungan antara dua etnik ini menjangkau melebihi 20,000 orang di mana jumlah tertinggi adalah pada tahun 1993 iaitu sejumlah 6,000 orang. Konflik etnik ini agak reda apabila pada 26 – 28 April 1994, pilihanraya umum diadakan dengan parti ANC memenangi 63 peratus undi, National Party (NP), 20.5 peratus dan IFP hanya 8 peratus.

Mozambique

Situasi konflik di Mozambique agak unik. Kalau pada tahun sebelum 1992, peperangan etnik berlaku di kalangan penduduk di negara tersebut tetapi selepas tempoh tersebut trend itu telah berubah. Ini disebabkan pertelingkahan yang berlaku adalah disebabkan oleh kelompok etnik yang menjadi pelarian ke negara tersebut. Mengikut perkiraan UNHCR sehingga tahun 1996 terdapat 1.7 juta orang pendatang telah menduduki beberapa bahagian di Mozambique. Jumlah pendatang yang teramai datangnya dari Malawi seramai 1.3 juta, 241 dari Zimbabwe, 23,000 dari Zambia, 17,000 dari Swaziland, 67,000 dari Afrika Selatan dan 32,000 dari Tanzania.

Kedatangan pendatang yang ramai di Mozambique adalah disebabkan oleh konflik etnik yang berlaku di negara asal yang terletak berhampiran dengan negara ini. Contohnya etnik Ndebele dari Zimbabwe mengalami tekanan untuk berhijrah kerana kalah dalam pertikaianya dengan etnik lain di negara tersebut. Akibat dari kehadiran pendatang haram ini tumpuan konflik telah beralih di kalangan etnik yang datangnya dari negara jiran. Mereka menjadikan negara tumpang ini sebagai tapak untuk memulihkan kekuatan dan seterusnya berjuang

mendapatkan semula hak mereka. Ini menjadikan Presiden Joaquim Chissano telah mengambil langkah tegas memohon bantuan dari UNHCR bagi mengatasi masalah ini.

In Mozambique the returning refugees joined several million people who had been 'internally displaced' by conflict. More than one million people were killed. UNHCR earmarked \$100 million help people reintegrate quickly back into the country..

Tanzania

Situasi di Mozambique juga menjadi penyebab kenapa konflik etnik terjadi di Tanzania. Tanzania yang dikategorikan sebagai salah sebuah negara yang termiskin di dunia telah berhadapan dengan konflik etnik yang hadirnya dari kalangan negara jiran selain dari masalah konflik etnik yang berlaku di negaranya sendiri.

Antara pendatang haram yang telah berhijrah akibat dari pertelingkahan etnik di negara asal mereka ialah dari Mozambicans (18,000 orang), Burundi, (250,000 orang – konflik antara etnik Hutus dan Tutsis), Rwanda (250,000 orang – konflik antara etnik Hutus dan Tutsis) dan Zaire (70,000 – konflik antara etnik Luba, Lunda, Bemba dan Loza) .

Cabaran Hubungan Luar Malaysia di Alaf Mendatang

Afrika merupakan sebuah negara sedang membangun yang amat berpotensi untuk menjadi jambatan kepada Malaysia ke arah negara Maju. Kekayaan dari segi sumber semulajadi seperti perlombongan, perhutanan yang mempunyai kapisiti yang tinggi serta digarap dengan tahap pembangunan yang masih lagi mempunyai banyak ruang untuk dieksploitasi sewajarnya mampu merealisasikan matlamat dan citi-citi Malaysia menjelang tahun 2020. Langkah kerajaan menjalinkan dan mempertingkatkan hubungan dengan negara-negara di Afrika terutama syarikat-syarikat korporat sememangnya seiring dengan hasrat tersebut. Ini sekaligus memperlihatkan Malaysia telah cuba untuk membina metropolisnya sendiri bagi melarikan situasi kongkongan kuasa-kuasa metropolis tradisional. Seandainya perkara ini dapat diteruskan serta digiatkan lagi bukanlah suatu yang mustahil dalam tempoh 22 tahun Malaysia berjaya mengenggam impiannya.

Walaupun begitu, konflik etnik yang berlaku sekarang pastinya menjadi isu penting yang perlu pertimbangan wajar sama ada Malaysia perlu terlibat secara pasif ataupun aktif dalam hubungan luarnya dengan negara berkenaan.

Di alaf yang mendatang ini dalam membina hubungan luar negaranya sudah sewajarnya Malaysia mengambil bahagian yang aktif dalam membantu, membimbing dan memandu arah negara-negara ini terutama yang rnundur dari segi ekonomi dan politik sama ada secara langsung ataupun tidak langsung. Perkara ini berdasarkan kepada beberapa perkara teras.

Pertamanya, memerlihara jumlah pelaburan syarikat-syarikat korporat Malaysia di negara yang terlibat adalah besar yang merangkumi lebih 5 billion. Di masa mendatang jumlah perlaburan ini pastinya akan meningkat .

Kedua selaras dengan inspirasi untuk menjadi negara maju, Malaysia perlu menonjolkan keupayaan negara membimbing negara-negara mundur atau sedang membangun untuk keluar dari cengkaman kolonalisma moden bekas-bekas penjajah. Dalam konteks ini Malaysia mempunyai pengalamannya sendiri apabila menwujudkan konfrantasi dengan Britain melalui dasar 'Buy British Last'

Ketiga Malaysia sewajarnya bergerak aktif membimbing negara-negara berkenaan keluar dari kongkongan konflik etnik dengan menggunakan pengalamannya sendiri mengendalikan 'konflik etnik' yang akhirnya melahirkan 'politik permuafakatan'.

Keempat, penarikan diri dari kancah yang ada sekarang hanya akan menyebabkan negara tersebut boleh hilang keyakinan serta rasa hormat yang telah ada pada mereka terhadap Malaysia.

Kelima Malaysia juga boleh bertidak aktif dengan secara tidak langsung agar memperjuangkan persetujuan mengenai Cairo Resolution 1964 dan The Helsinki Final Act 1975 mengenai persempadanan di Bangsa-bangsa Bersatu.

- Cynthia Enloe, *Ethnic Conflict and Political Development*. Boston: Little, Brown, 1973.
- Dimostenis Yagcioglu . Irredentism: An Inevitable Tendency of Ethnic Nationalism . www.geocities.com
- Gurr, Ted R., dan Scarritt J.R. Majority Rights at Risk: A Global Survey
Human Rights Quartely, August 1989, pp381,390
- Horowitz. Donald L. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press. 1985
- Minorities Rights Group. *World Directory of Minorities*. St. James Interbational Reference. Chicago and London: St. James press.1989
- Saunders, C. *Historical Dictionary of South Africa*. Metuchen. New Jersey. 1983.